Dietrich Scholze

Polonistyka w NRD w latach 1974-1976

Biuletyn Polonistyczny 19/4 (62), 98-103

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

V. Ogólnosłowiańskie problemy historyczne

1. Główne zagadnienia historii i historii kultury narodów słowiańskich w XX wieku (ze szczególnym uwzględnieniem przejścia od kapitalizmu do socjalizmu, zwłaszcza w okresie od Rewolucji 1905 roku do Rewolucji Październikowej i po ukończeniu drugiej wojny światowej)
2. Walki narodowowyzwoleńcze Słowian południowych w drugiej połowie XIX wieku i stosunek do nich innych narodów słowiańskich
3. Etnogeneza i formowanie się narodów słowiańskich
4. Problemy historii slawistyki.

---

[1] Bardziej szczegółowe informacje na ten temat zob.: M. Szymczak, J. Basara, Sprawozdanie z XVII plenarnego posiedzenia Międzynarodowego Komitetu Slawistów, "Poradnik Językowy" 1976, nr 2, s. 82-85.

POLONISTYKA W NRD W LATACH 1974–1976

Od czasu ostatniej opublikowanej w Polsce obszernej informacji o slawistyce niemieckiej[1] zaznaczył się w NRD w tej dziedzinie, zwłaszcza w polonistyce, widoczny postęp. Rosnące zapotrzebowanie na znawców języka polskiego i literatury polskiej, zrozumiałe wobec rozwoju coraz bardziej różnorodnych i ścisłych kontaktów między obydwoma krajami, przyniosło w efekcie cały szereg aktywnych posunięć w zakresie tworzenia i propagowania tego kierunku studiów. Publikowana poniżej informacja ogranicza się do sfery literatury i obejmuje okres od wiosny 1974 do wiosny 1976 r. Obiektem badań są uniwersytety i Akademia Nauk NRD (AdW).

1. Polonistyczny narybek NRD szkolony jest na uniwersytetach w Berlinie, Lipsku i - w mniejszym stopniu - w Greifswaldzie.

Sekcja Slawistyki Uniwersytetu Humboldta w Berlinie kształciła w roku akad. 1975/76 na czterech latach studiów łącznie 80 słuchaczów, specjalizujących się w następujących kierunkach: 1) tłumacze, 2) nauczyciele i 3) poloniści dyplomowani w tradycyjnym pojęciu (drugą filologią jest z reguły rusycystyka). Kierownikiem Wydziału Polonistyki jest od

wielu lat prof. Alois Hermann, który organizuje również imprezy z zakresu literatury polskiej. Od roku 1974 współpracuje z nim, jako asystent do spraw literatury, mgr Karin Bohrts. Spośród naukowych projektów, będących częściowo wynikiem współpracy z Uniwersytetem Warszawskim, do najważniejszych należą: wydanie polskiej historii literatury oraz polsko-niemieckiego słownika frazeologicznego przez zespół pod kierunkiem mgr Eriki Ehegötz. Poza tym dwoje aspirantów, Ingrid Kuhnke i Rainer Mainka, przygotowuje indywidualne dysertacje z literatury polskiej.

Na Wydziale Językoznawstwa Teoretycznego i Stosowanego Uniwersytetu Karola Marksa w Lipsku studiuje obecnie łącznie 42 studentów, wszyscy na kierunku tłumaczeniowym (polski i rosyjski). Wykłady i seminaria z literatury polskiej w ramach kierunku krajoznawstwa prowadzi (przede wszystkim na IV semestrze) dr Otto Mallek. Przewidziane jest wkrótce zakończenie prac nad uniwersyteckim podręcznikiem historii kultury polskiej.

Uniwersytety berliński i lipski organizują - w kooperacji z uniwersytetami partnerskimi w Warszawie i Wrocławiu - regularne polonistyczne konferencje naukowe pod przewodnictwem grupy roboczej, którą kieruje prof. Hermann. W lutym 1974 r. odbyła się w Berlinie konferencja poświęcona Mickiewiczowi, a w maju 1975 r. - w Lipsku - konferencja na temat postępowych tradycji polonistyki w NRD. W latach 1977-1979 zaprzyjaźnione uniwersytety planują wspólne zjazdy - w Warszawie lub Berlinie - poświęcone twórczości Samuela Bogumiła Lindego lub Aleksandra Brücknera, na które zaproszeni zostaną reprezentanci innych polonistycznych zakładów oświatowych i badawczych.

Przy Uniwersytecie Ernsta Moritza Arndta w Greifswaldzie istnieje - w ramach Sekcji Językoznawstwa i Literaturoznawstwa - kierunek polonistyczny - tłumaczeniowy, kształcący w chwili obecnej siedmiu studentów. Prowadzi go dr Ulrich Drechsel, który w r. 1975 doktoryzował się w zakresie języka polskiego.

W najbliższych latach wymienione szkoły wyższe jeszcze bardziej rozwiną swoją działalność polonistyczną. Pozostałe uniwersytety NRD (Rostock, Jena, Halle-Wittenberg, Drezno) nie kształcą polonistów, je-

dynie od czasu do czasu organizują fakultatywne polskie kursy językowe. Jednakże i tu czynni są - w ramach slawistyki - badacze poświęcający wiele uwagi tematyce polonistycznej. Tak np. na Uniwersytecie Wilhelma Piecka w Rostocku mgr Birgitt Pitschmann kończy pracę doktorską na temat twórczości epickiej Marka Nowakowskiego.

2. Jak wynika z powyższych rozważań, uniwersytety wyzyskują swoje możliwości przede wszystkim w zakresie kształcenia tłumaczy i pedagogów, dla których studia par excellence literackie są sprawą zdecydowanie mało interesującą. Zamierzenia badawcze są więc skierowane głównie na językoznawstwo i literaturoznawstwo, co powoduje z konieczności zawężenie zakresu badań czysto literackich.

Natomiast wyłącznie tymi badaniami interesują się poloniści zatrudnieni w Centralnym Instytucie Historii Literatury Akademii Nauk NRD (ZIL). I tu zresztą potencjał badawczy jest obiektywnie bardzo ograniczony. W obrębie grupy badawczej: Literatury Europejskich Państw Socjalistycznych, podlegającej Wydziałowi Slawistyki Instytutu, trzy osoby: dr Heinrich Olschowsky, dr Eberhard Dieckmann i mgr Dietrich Scholze, zajmują się obecnie tematami polonistycznymi. W r. 1975 wspomniana grupa badawcza - przy współudziale kilku współpracowników Uniwersytetu - przygotowała książkę na temat kształtowania się w XX wieku socjalistycznych prądów literackich w krajach wschodnioeuropejskich[2]. Przynosi ona jeden artykuł E. Dieckmanna i dwa - H. Olschowsky'ego o literaturze polskiej[3]. Tom ten, stanowiący metodycznie i treściowo novum w slawistycznych badaniach literackich, ukazuje procesy rozwojowe w Polsce, na Węgrzech, w Czechosłowacji, Bułgarii, Jugosławii i Rumunii, z punktu widzenia rozwoju osobowości socjalistycznej.

Obecnie dr H. Olschowsky przygotowuje książkę o strukturach i tradycjach liryki polskiej, a mgr D. Scholze pracuje nad tematem: Polska proza wojenna. Dr E. Dieckmann napisał wstęp do przygotowanego przez prof. Marię Janion wyboru prac z zakresu literatury polskiej, pt. "Stanowiska współczesnego polskiego literaturoznawstwa", który ukaże się pod jego redakcją w wydawnictwie Akademie-Verlag. Jego własne prace naukowe dotyczą obecnie klasycznej literatury rosyjskiej. Niezależnie od prac indywidualnych, ci inzej badacze zajmują się - jak

zresztą wszyscy poloniści w NRD - popularyzacją w różnorodnej formie literatury polskiej.

ZIL utrzymuje bliskie kontakty naukowe z Instytutem Badań Literackich PAN, co znajduje wyraz, między innymi, w wymianie współpracowników na pobyty naukowe (w r. 1975 bawiło w Warszawie dwóch polonistów ZIL-u, każdy po trzy miesiące) oraz w obustronnym udziale w konferencjach i kolokwiach. Tak np. Instytut Badań Literackich czynnie uczestniczy w przygotowaniu i przeprowadzeniu mającej się odbyć jesienią r. 1976 w Berlinie konferencji UNESCO na temat "Kultury słowiańskie w kontekście kultury europejskiej". Do roku 1980 umowa między Zakładem Słowianoznawstwa PAN i ZIL-em przewiduje wspólne opracowanie wybranych historycznoliterackich i teoretyczno-porównawczych problemów kluczowych dla procesu i tendencji rozwojowych współczesnych literatur słowiańskich.

Również w ramach planu naukowego Akademii Nauk NRD niektórzy slawiści z Centralnego Instytutu Językoznawstwa: dr Friedhelm Hinze, dr Eugenie Rechtsiegel, dr Maria Frenzel, Walter Duda, Anna Germann, zajmują się polonistycznymi pracami badawczymi. Dr Bruno Buchta, dr Diemut Lötzsch i dr Eva Weber reprezentują polską historię w ramach Centralnego Instytutu Historii AdV. Dr Heinz Lemke, również współpracownik tego Instytutu, jest czynnie zaangażowany w propagowaniu beletrystyki polskiej (napisał m.in. posłowie do wydanych w NRD "Wariacji pocztowych" K. Brandysa).

3. W przedsięwzięciach edytorskich w NRD uczestniczą współpracownicy uniwersytetów i instytutów Akademii wspólnie z lektorami wydawnictw i polonistami zatrudnionymi w innych zawodach.

Wybitnym wydarzeniem w zakresie wydawnictw bibliograficznych w okresie sprawozdawczym była ogłoszona w r. 1975 edycja pt. "Polska literatura piękna w przekładach niemieckich - 1900-1971", wydana w Deutsche Staatsbibliothek[3]. Zestawiony przez Ingrid Kuhnke i Friedhilde Krause przegląd jest wynikiem długoletniej, wnikliwej pracy i daje - po raz pierwszy - okazję szerokiego i dokładnego zapoznania się z recepcją literatury polskiej w Niemczech oraz z rolą poszczególnych tłumaczy.

W związku z 30 rocznicą zwycięstwa nad faszyzmem ZIL wydał w r. 1975 w Akademie-Verlag obszerny tom zbiorowy pt. "Obrona ludzkości. Walka z faszyzmem i odbudowa społeczeństwa socjalistycznego w wielonarodowej literaturze radzieckiej i w literaturze krajów socjalistycznych". Z artykułów polonistycznych znajdujemy tam artykuły prof. M. Janion "Wojna i forma" i dra H. Olschowsky'ego "Dramat Leona Kruczkowskiego »Sonnenbruchowie« - w NRD"[4]. Oprócz tego w tomie znalazły się refleksje Tadeusza Różewicza i Wojciecha Żukrowskiego, a także wywiad ze Zbigniewem Załuskim.

Czasopismo poświęcone slawistyce ("Zeitschrift für Slawistik"), wiodący organ slawistyki NRD, ogłosiło w zeszycie 1 z r. 1975 materiały ze wspomnianej wyżej konferencji Mickiewiczowskiej, a wśród nich artykuły: Aloisa Hermanna, Zdzisława Libery, Janiny Kulczyckiej-Saloni, Heleny Cybienko, Eberharda Reissnera, Manfreda Wojcika, Mieczysława Szymczaka, Stanisława Skorupki, Sigridy Moser, Lucii Heine, Heinricha Olschowsky'ego, Hansa-Georga Wernera i Very Engelke. W zeszycie 2 z r. 1975 ten sam dwumiesięcznik opublikował artykuł Dietricha Scholze o "Pozycji powieści Jerzego Putramenta »Bołdyn« w polskiej prozie po II wojnie światowej" i studium dra Jerzego Święcha o "Języku niemieckim w polskiej liryce okupacyjnej". W zeszycie 4/1975 ZfSl ukazał się artykuł prof. Aloisa Hermanna "Chłop i warstwa chłopska w kształtowaniu literatury Polski Ludowej". Wreszcie z. 1/1976 przyniósł studia prof. Stefana Żółkiewskiego "Literatura nielegalna" i mgra Zygmunta Ziątka "Doświadczenia wojenne z punktu widzenia dwóch polskich tradycji: historycznej i ludowej" - oba wygłoszone na konferencji ZIL w kwietniu 1975 r.

O różnorodnej i wydajnej działalności nielicznych polonistów - lektorów wydawnictw beletrystycznych (wymieńmy przykładowo Juttę Janke) - możemy tu jedynie wspomnieć. Jej przykładami mogą być: dawno oczekiwana, zestawiona przez Henryka Bereskę i Heinricha Olschowsky'ego (który również napisał posłowie), a wydana w r. 1975 w Aufbau-Verlag Berlin und Weimar, antologia "Polnische Lyrik aus fünf Jahrzehnten" ("Polska liryka z pięciu dziesiątków lat"), jak również wydana w r. 1975 w Reclam-Verlag Leipzig, po raz pierwszy w języku

niemieckim, powieść Stefana Żeromskiego "Przedwiośnie" - w 50 rocznicę śmierci pisarza.

Pełne zestawienie dzieł literatury polskiej ogłoszonych w NRD w latach 1974-1976 - najczęściej zaopatrzonych fachowymi komentarzami - zostawiamy przyszłym bibliografom.

Maj 1976

---

[1] T.S. Wróblewski, Slawistyka w NRD i NRF, Poznań 1973.

[2] Por. H. Olschowsky, Centralny Instytut Historii Literatury Akademii Nauk NRD, "Biuletyn Polonistyczny", z. 53, s. 69-72.

[3] Por. recenzję tej edycji pióra W. Nawrockiego, Literatura polska w przekładach niemieckich, "Życie Literackie" 1975, nr 33.

[4] Artykuł ten - z niewielkimi zmianami - ukazał się w "Miesięczniku Literackim" 1976 nr 1.

Mgr Dietrich Scholze